

Notitie

Corona en leren van onderwijs op afstand

Breuer
ONDERZOEK & INTRAVAL
ADVIES

De wereldwijde uitbraak van het Corona-virus vraagt van het onderwijs een enorme aanpassing. Scholen zich met digitale middelen in om onderwijs op afstand zo goed mogelijk te realiseren. In de media en in onze contacten met u en uw collega's proeven we de breed gedragen tevredenheid over wat er in korte tijd is gerealiseerd. Tegelijkertijd zijn er vragen en biedt de huidige periode mogelijkheden de behaalde successen in het reguliere onderwijs te integreren en ontwikkelingen als gepersonaliseerd leren te stimuleren. Wat kunnen we van deze unieke situatie leren? Wat kunnen we voortzetten op het moment dat we weer in een 'normaalstand' terechtkomen? Wij brengen het graag voor u in beeld.

Met deze notitie willen we de ontwikkelingen in onderwijs op afstand benoemen en ingaan op de kansen die dit biedt wanneer we weer gewoon naar school gaan. Het zou een gemiste kans zijn wanneer we de creatieve en innovatieve oplossingen en verbeteringen in onderwijs op afstand niet zouden weten vast te houden en verder te ontwikkelen.

1. Onderwijs op afstand

De unieke situatie waarin we verkeren stelt het onderwijs voor verschillende uitdagingen. Het onderwijs zet momenteel op grote schaal in op online leren. Hiervoor worden diverse programma's (software) en methoden gebruikt, zoals e-learning, webinars, online aanbieden van opdrachten, et cetera. De crisissituatie vraagt om een acute en radicale aanpassing van de wijze van lesgeven. Scholen en leerkrachten geven hieraan op hun eigen wijze inhoud en ontwikkelen zich hierin. Leerkrachten maken instructiefilmpjes, videobellen met groepjes leerlingen en er wordt gechat. Verder is er dagelijks overleg over de ervaringen van 'online leren'. Leerkrachten zijn vaak heel enthousiast aan de slag gegaan met deze voor velen nieuwe manier van lesgeven.

Ongeveer de helft van de middelbare scholieren beschikte al over een eigen device via school. Die konden sneller aan de slag. Het scheelt ook als leerlingen al beschikten over inlogcodes voor leerapplicaties en dat de ICT-infrastructuur van de school op orde was. Een digitale leeromgeving, zoals Magister, hebben de meeste middelbare scholen wel. Door corona moeten alle scholen nu nagaan hoe hun ICT ervoor staat en moeten docenten en leerlingen er mee aan de slag. Het gaat bij onderwijs op afstand om een andere vorm van lesgeven, om 'digitale didactiek'. Waarbij het vooral de kunst zal zijn de aandacht van de leerling vast te houden. (Digitaal) lesgeven is geen kwestie van techniek, techniek is een hulpmiddel. Het gaat vooral om de pedagogische en didactische vaardigheden van de docent. En die zijn wezenlijk anders online dan in een klaslokaal.

Naast het ontwikkelen van online lesgeven is het volgen van de prestaties en ontwikkeling van leerlingen op afstand, voor alle betrokkenen nieuw. Welke verschillen tussen leerlingen zien leerkrachten; in het verwerken van leerstof, de

mate van zelfstandigheid, in de kwaliteit van huiswerkopdrachten, in het stellen van vragen, et cetera. De nieuwe vormen van e-learning maken het mogelijk om te zien wat een leerling goed doet, wat nog niet goed gaat en hoe hij/zij zich corrigeert. Dit biedt een nieuw inzicht in het opnemen van lesstof (per kind) ten opzichte van klassikaal lesgeven.

2. Knelpunten, successen en mogelijkheden in beeld

Tijdens de eerste weken van digitaal onderwijs zijn ervaringen opgedaan en zijn kinderziektes verholpen. Nu (al) komen we in de fase dat er kritischer wordt gekeken naar de resultaten die worden behaald. Waar lopen scholen en docenten bij online lesgeven tegenaan? Wat hebben docenten nodig om ICT te integreren in hun onderwijs? Wat kunnen we leren van deze unieke situatie? Wat zijn successen en moeten we dus vooral blijven doen? Wat kunnen we hiervan gebruiken op het moment dat we weer in een 'normaalstand' terechtkomen?

Onze onderzoekers en adviseurs inventariseren de knelpunten, successen en mogelijkheden van digitaal onderwijs voor u. Zodat u als schoolbestuurder of manager inzicht krijgt in:

Online lesgeven: hoe doe je dat?

„Houd het kort”, zegt Paul Kirschner, emeritus hoogleraar onderwijspsychologie. „15 tot 20 minuten per sessie. Probeer in je online les niet te doen wat je normaal doet.”

Bereid je goed voor. „Weet wat je gaat vertellen, pas dat niet gedurende de les aan.”

Zorg voor structuur. „Zet op een rij wat leerlingen moeten doen en zorg dat je kunt zien of ze het gedaan hebben.”

Bereid leerlingen voor. „Als je het gaat hebben over driehoeken, moet je voorbereidend sturen. Ze moeten voorkennis hebben.”

Geef vooraf en achteraf korte opdrachten die ingeleverd moeten worden. „Niet ingewikkeld of diepgaand, maar dingen die ze in een paar minuten kunnen doen en waaraan je kunt zien of ze het begrijpen.”

Maak gebruik van de online bronnen die er zijn. „Probeer niet zelf iets in een avondje beter te doen wat door een ander al goed gedaan is.”

- Behaalde successen en mogelijkheden voor de toekomst. Wat houden we vast? Wat moeten we vooral blijven doen?
- Knelpunten van onderwijs op afstand. Waar lopen scholen en docenten bij online lesgeven tegenaan? Wat laten we los?
- Competenties van het team om kwalitatief goed digitaal onderwijs te verzorgen. Wat kan het team nog leren/verbeteren? Wat hebben docenten nodig om ICT te integreren in hun onderwijs?
- Werkwijzen van ouders en leerlingen. Hoe pakken zij leren op afstand op? Hoe verschilt dit voor de jongere leeftijdsgroepen en de oudere groepen? Hoe worden zij gemotiveerd?

- Ervaringen van ouders en leerlingen. Wat vinden leerlingen de sterke en minder sterke aspecten van onderwijs op afstand? Hoe ervaren de ouders het?
- Gepersonaliseerd leren via ICT. Hoe sluit je het beste aan op de individuele behoeften? Hoe voorkomen we dat er een kloof tussen kwetsbare en minder kwetsbare leerlingen ontstaat.

3. Hoe kunnen we dit onderzoeken?

Onderzoek naar onderwijs op afstand kan op verschillende wijzen worden vormgegeven. Ieder onderzoek is maatwerk en sluiten wij aan op de specifieke behoefte. Om een basisbeeld te krijgen stellen wij in ieder geval voor om via een korte vragenlijst de ervaringen van docenten inventariseren. Deze kan worden gevolgd door een belronde langs docenten, waarin we verder inzoomen op de successen en knelpunten. Het onderzoek kan worden uitgebreid door ook de leerlingen en ouders in het onderzoek te betrekken. We geven hieronder enkele beknopte voorbeelden van vragen die we met onderzoek kunnen beantwoorden.

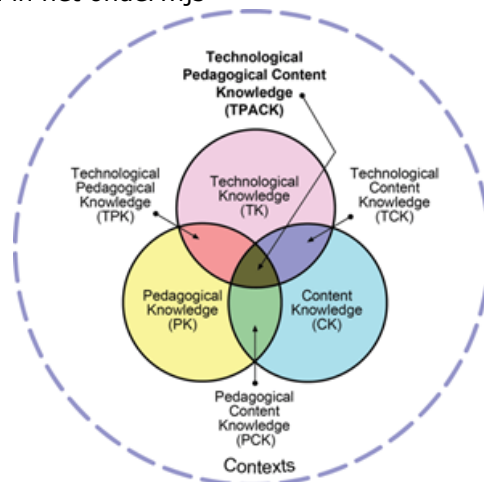
Schoolleiding en docenten

Ons voorstel is om per onderwijsinstelling alle docenten te vragen een korte vragenlijst in te vullen. Hiermee krijgen we per docent een beeld van de vakdidactiek en de kennis die de leraar nodig heeft om het vak vorm te geven, de technische hulpmiddelen die ter ondersteuning kunnen worden ingezet en zijn aan te passen met het oog op instructie. Een inventarisatie op basis van een vragenlijst kan worden gevolgd door een korte belronde langs docenten, waarin we verder kunnen inzoomen op de successen en knelpunten waar docenten tegen aan lopen.

Bij lesgeven gaat het erom dat een leraar weet wat er moet worden onderwezen (vakinhoud) en hoe dit moet worden onderwezen (vakdidactiek). Succesvol lesgeven met behulp van ICT betekent dat de leraar continu een balans zoekt tussen ICT, didactiek en vakinhoud. Met het TPACK-model kunnen we inventariseren op welke domeinen docenten excelleren en op welke onderdelen zij ondersteuning nodig hebben.¹

¹ P. Mishra, M. J. Koehler (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, volume 108, nr. 6, pp. 1017-1054.

Figuur 1. Schematische weergave van kennisdomeinen en toepassing van digitale hulpmiddelen in het onderwijs

Bron: Leerling2020.nl

Leerlingen en hun thuissituatie

Onderzoek naar onderwijs op afstand kan worden uitgebreid door ook de leerlingen en hun thuissituatie in het onderzoek te betrekken. Door vragenlijsten uit te zetten onder leerlingen en ouders kunnen we een goed beeld krijgen van de leerling en de thuissituatie.

De twee factoren, individuele kenmerken en de thuissituatie, zijn door de overheid benoemd als risicofactor voor thuisonderwijs. De ene leerling zal een betere 'thuisleerling' blijken te zijn dan de andere. De mate waarin een kind zelfstandig leert hangt samen met een aantal individuele kenmerken, zoals leeftijd, cognitieve vaardigheden, concentratievermogen, leerbereidheid, IQ en leerstijl. Daarnaast is de thuissituatie een zeer belangrijke factor in het slagen van het onderwijs op afstand, denk aan de veiligheid van de thuissituatie en de mate waarin ouders hun kind kunnen ondersteunen. Opleidingsniveau van ouders zal hierbij een rol spelen, maar ook de beschikbaarheid van de ouder(s). Verder zal de sociaaleconomische status van ouders meespelen in de toegang tot digitale middelen en van invloed zijn op de praktische thuissituatie, met name waar in huis een kind het huiswerk kan maken.

Welke vragen spelen bij u?

Wij willen graag met u in een persoonlijk vrijblijvend gesprek nagaan welke vragen over onderwijs op afstand er bij u spelen. In een offerte op maat kunnen we u vervolgens een gepast aanbod doen voor een onderzoek en een bijbehorend advies. Voor meer informatie of het maken van een afspraak kunt u contact opnemen met:

- Henk Lukken (adviseur), 06 – 202 26 869 of henk.lukken@breuerintraval.nl
- Jacco Snippe (onderzoeker), 06- 546 60 152 of jacco.snippe@breuerintraval.nl